

comentarii critice

DEȘI AM trăit aproape trei decenii în comunism, până săptămâna trecută nu am știut nimic despre activitatea și personalitatea lui Leonte Răutu. Nu m-a interesat. Numele îmi suna, firește, cunoscut, mai degrabă ca un zgomot de fond al emisiunilor postului național de radio, dintr-o epocă în care știrile despre diverse activități de partid conțineau și alte repere de identitate decât cele ale familiei conducătoare. De multe ori, la noi în casă, masa de prânz coincidea cu radiojurnalul de la ora 13,00, ascultat cu religiozitate de părinții mei pentru informațiile despre starea vremii (n-am înțeles niciodată această obsesie a lor) și atunci, între două linguri de supă, cu gândurile aiurea, auzeam ca prin vis aceeași voce bărbătească robind monoton... „la manifestare au participat tovarășii X, Y, Z“, unul dintre ei fiind negreșit Leonte Răutu. Coborând și mai mult în timp, una dintre primele mele amintiri este legată de o defilare de 1 mai sau de 23 august. Mama mea, muncitoare într-o fabrică de confecții, trebuia să participe la defilare și, neavând cu cine să mă lase acasă, m-a luat cu ea. În primele rânduri ale coloanei se aflau purtătorii de tablouri. Fiecare muncitor purta deasupra capului câte un chip: Marx, Engels, Lenin, Gheorghiu-Dej și toți ceilalți membri ai conducerii de partid. Citind astăzi despre rolul pe care l-a jucat Leonte Răutu în epocă (probabil, anul 1964) sunt convins că fotografia lui nu avea cum să lipsească. Pe de altă parte, privindu-i astăzi imaginea de tinerete, îmi dau seama că figura lui nu îmi spune nimic. Aș putea, fără probleme, să jur că nu l-am văzut în viața mea.

Perfectul acrobat. Leonte Răutu, măștile răului, volumul lui Vladimir Tismăneanu și Cristian Vasile spulberă cel puțin două mituri ale comunismului românesc. Sau, mai exact ale imaginii noastre despre comunismul românesc. În primul rând, acela că Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu sunt singurii vinovați de involuțiile din societatea românească de după cel de-al doilea război mondial. Apoi, că activiștii din al doilea eșalon al puterii nu au fost decât niște executați docili ai ordinilor venite de sus, lipsiți inteligență și de spirit de inițiativă.

Cine a fost Leonte Răutu? Fișa sa tehnică este publicată în volumul lui Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*. De acolo aflăm că Leonte Răutu (1910-1993), pe numele său real Lev Oigenstein, a fost ideologul-șef al partidului în anii obsedantului deceniu. A intrat în PCR încă din perioada interbelică și a fost redactorul-șef al ziarului „Scânteia“ în perioada sa de clandestinitate. În anii '30 a fost arestat și condamnat. După anexarea Basarabiei emigrează în URSS, unde activează ca șef al secției române la Radio Moscova. În urma intervenției Anei Pauker revine în România, în 1945, și este imediat propulsat în vârful aparatului de propagandă al partidului (adjunctul lui Chișinevschi și membru al colegiului redacțional al „Scânteii“). După 1956 devine șeful Direcției de Propagandă și Cultură a CC al PMR. Din acest moment, remarcă Vladimir Tismăneanu, Răutu „nu a mai avut nici un superior în ierarhia de partid, cu excepția lui Gheorghiu-Dej, care era prea puțin interesat de intrigile din lumea culturală“. De aceea, consideră politologul, Răutu a fost, de fapt, „dictatorul culturii românești până la moartea lui Gheorghiu-Dej“. După 1965 a devenit membru al Secretariatului CC, membru al Comitetului Executiv, viceprim-ministru însărcinat cu educația și, între 1974 și 1981, rector al Academiei de Partid „Ștefan Gheorghiu“. În 1981 demisionează din conducerea de partid, se pensionează și iese din viața publică, în urma deciziei uneia dintre fiicele sale de a emigra cu soțul în Statele Unite ale Americii. Longevitatea cu totul neobișnuită a acestui activist în structurile de vârf ale puterii comuniste, într-o perioadă plină de seisme politice și drame personale, îl duce pe Vladimir Tismăneanu la concluzia expusă în *Perfectul acrobat*: „Programatic cameleon, maestru al schimbărilor la față, Răutu a parcurs o suită de biografii în mod normal incompatibile, a fost succesiv partizanul Anei Pauker și al lui Dej, elevul lui Jdanov, discipolul lui Suslov și promotorul Declarației din aprilie 1964, groparul culturii românești și liderul propagandei în anii «dezghețului»

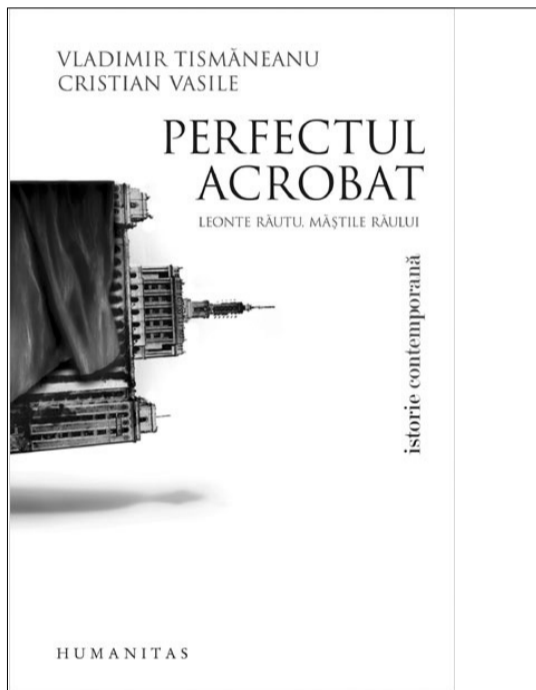
citind foarte interesantele documente reproduse în partea a doua a acestui volum, nu sunt foarte convins că Leonte Răutu a fost un cinic lipsit de scrupule, care a urmărit doar propria sa supraviețuire politică.

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Profesionist în slujba răului

Vladimir Tismăneanu, Cristian Vasile, *Perfectul acrobat. Leonte Răutu, măștile răului*, Editura Humanitas, București, 2009, 464 pag.

de după 1963“. De aici și titlul cărții, inspirat din niște versuri ale poetului Eugen Jebeleanu despre care se presupune că se referă chiar la Leonte Răutu: „Perfectul acrobat este acela/ care n-a călcat nicicând în noroi,/ cel care totdeauna este deasupra noastră,/ cel care, vinovat fiind, spune «vinovați sunteți voi»“ (vezi p. 120).

Citind foarte interesantele documente reproduse în partea a doua a acestui volum, nu sunt foarte convins că Leonte Răutu a fost un cinic lipsit de scrupule, care a urmărit doar propria sa supraviețuire politică. Dimpotrivă, mi se pare un profesionist în adevăratul înțeles al cuvântului, pus, din păcate, în slujba unor cauze greșite (este foarte palid spus, poate mai potrivit ar fi, criminale). Nu încapă nicio îndoială, Vladimir Tismăneanu are perfectă dreptate atunci când îl consideră pe Răutu un *true believer*. Pentru el, comunismul este o opțiune politică, dar (spre deosebire de Mihai Șora) și ideologică. Atent la tot ce se întâmplă în jur (în România, în primul rând, dar și în celelalte țări comuniste, mai cu seamă în Uniunea

Sovietică), este impregnat de logica sistemului, analizează cu propria minte informațiile pe care le deține și caută soluții aplicabile situației concrete de la noi din țară. Din păcate toate vizează exclusiv instaurarea dominației comuniste (inițial) și apoi consolidarea sistemului. Nu are sentimente, nici măcar resentimente, gândește totul rece, perfect detașat, în termenii unei partide de șah. Discursul său este cel al unui om puternic, inteligent, stăpân pe sine, superior, ironic, uneori cu accente de umor, mai degrabă sfătos decât imperativ. În conținut însă acest discurs conține germeii tuturor crimelor comuniste. Aproape că se poate monitoriza modul odios în care toate ideile sale au fost transpuse în practică. Reiese însă limpede faptul că Leonte Răutu a fost mai degrabă un creier decât o voce menită să reproducă ideile altora. Foarte bine informat a înțeles de fiecare dată care este mersul lumii, și-a adaptat logica la fiecare schimbare, s-a convins pe sine de justetea unor soluții, chiar dacă ele erau în contradicție flagrantă cu cele susținute de el cu numai câțiva ani înainte. Ca profesionist și soldat loial al puterii comuniste a fost preocupat mai degrabă să nu greșească față de dogma valabilă la un moment dat, decât de calculul cinic privind propria sa supraviețuire politică. Cred că, în sinea lui, Leonte Răutu a crezut sincer în vigilență și teroare ca singure metode de impunere a ordinii socialiste, iar mai apoi, la mijlocul deceniului șapte, în necesitatea destinderii. Dacă ar fi rămas o voce publică, la sfârșitul anilor '80, probabil ar fi devenit un adept al perestroikăi și glasnostului. Stilul său este cel al unui intelectual „clarvăzător“, capabil să depisteze foarte repede și exact din ce direcție bate vântul (puterii), iar apoi să se autoconvingă și să argumenteze rațional faptul că aceea este singura direcție corectă. Un fel de Silviu Brucan, dar sensibil mai inteligent și subtil decât cel pe care presa tranziției l-a numit „oracolul din Dâmbovia“.

Leonte Răutu a trăit până în anul 1993. A supraviețuit, așadar, trei ani execuției cuplului Ceaușescu. Din păcate, nu există o mărturie a gândurilor sale din momentul prăbușirii regimului comunist. Așa cum se profilează personalitatea sa din documentele reproduse în această carte, este însă aproape sigur faptul că în momentul colapsului sistemului pe care l-a servit cu loialitate și abnegație nu a găsit prea multe lucruri să își reproșeze. Cel mult și-o fi spus că se aștepta ca în absența clariviziunii și vigilenței sale revoluționare să se aleagă praful de tot ce s-a construit cu atâta trudă.

Leonte Răutu a elaborat și îndrumat, iar cei de sub el au aplicat cu exces de zel politica de pârjol cultural din anii obsedantului deceniu. El a fost cel care a decis și pus în practică strângerea și slăbirea șurubului. Întrebarea care se pune este: ar fi putut face altfel? Dacă da, care ar fi fost consecințele pentru el, dar și pentru cultura română?

Perfectul acrobat. Leonte Răutu, măștile răului, de Vladimir Tismăneanu și Cristian Vasile este o carte esențială pentru înțelegerea politicii culturale din anii de început (epoca mării terori) ai comunismului românesc. ■

PUBLICITATE

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

- Matei Vișniec
Sindromul de panică în Orașul Luminilor
- Ion Monoran
Eu însumi
- Adrian Șuștea
Kosmologikós. Paradigma arithmologică a creației
- Adrian Jicu
Dinastia Sanielevici. Prințul Henric, între uitare și reabilitare

Suplimentul CULTURĂ Un săptămânal realizat în colaborare cu Ziarul de Jap